

**ΠΕΡΙ ΤΗΣ «ΩΡΑΣ ΤΟΥ ΚΥΡΙΟΥ»
ΚΑΙ ΤΗΣ «ΕΒΔΟΜΗΣ ΚΑΙ ΟΓΔΟΗΣ ΗΜΕΡΑΣ»**

Θεολογική προσέγγιση

Πρωτ/ρου Ιωάννου Αγγελιδάκη

«Ταῦτα ἐλάλησεν ὁ Ἰησοῦς καί ἐπῆρε τούς ὀφθαλμούς αὐτοῦ εἰς τόν οὐρανόν καί εἶπε· Πάτερ, ἐλήλυθεν ἡ ὥρα...ἵνα καί ὁ Υἱός σου δοξάσῃ σε....» (Ιω. 17,1 κ.έξ.).

Ἡ πρώτη ἀναφορά τῆς Ἀρχιερατικῆς προσευχῆς, πού προκαλεῖ ἄμεσα τήν προσοχή ὅλων μας, εἶναι ἡ «ὥρα» τοῦ Ἰησοῦ, ἡ ὁποία ἤδη «ἐλήλυθεν». Ἀσφαλῶς ἐδῶ δέν ἔχουμε κάποιο χρονικό προσδιορισμό πού νά ἐνδιαφέρει τόν ἱστορικό, ἂν καί, ὅπως φαίνεται, τά πράγματα τοῦ κόσμου, δηλ. ἡ ἀνθρώπινη ἱστορία, ὀδηγοῦνται σέ κάποιο «τέλος». Ἐδῶ, καθὼς καί σέ πολλά ἄλλα σημεῖα τοῦ Δ' Εὐαγγελίου, ὅπου ἀναφέρεται ἡ ἔκφραση αὐτή, *σημαίνει ὅτι στήν ἱστορία τοῦ κόσμου ἢ στήν προσωπική ζωή κάποιων ἀνθρώπων ἤρθε ἡ «ὥρα τοῦ Ἰησοῦ», ἡ σωτήρια παρουσία καί ἐπέμβασή του.*

Ἡ «ὥρα» τοῦ Κυρίου μέσα στόν κόσμο ἀποκτᾶ ἀποκαλυπτική καί σωτηριολογική σημασία.

Πράγματι, κάθε φορά πού ἔχουμε ἕνα σημαντικό ἀποκαλυπτικό γεγονός, τό ὁποῖο ἐντάσσεται στό σχέδιο τῆς θείας Οἰκονομίας, καί κάθε φορά πού συντελεῖται ἕνα θαῦμα, εἴτε στήν προσωπική ζωή κάποιου ἀνθρώπου εἴτε στήν ἐξέλιξη τῶν σωτηριολογικῶν γεγονότων, ἐπισημαίνεται ἀπό τούς Εὐαγγελιστές ἡ κρίσιμη αὐτή ὥρα μέ διάφορες ἐκφράσεις, ὅπως *«ἦν δέ ὥρα Τρίτη.. (καί ἐσταύρωσαν αὐτόν)» (Μάρκ.15,26,σελ.107), «ὥρα ὡσεὶ ἕκτη..(καί λέγει τοῖς Ἰουδαίοις,ἴδε ὁ βασιλεύς ὑμῶν)» (Ιω. 19, 14,), «καί τῆ ὥρα τῆ ἐνάτη..(ἐβόησεν ὁ Ἰησοῦς...(Ἐλωῖ,Ἐλωῖ..)»(Μάρκ.15,34,), κ.τ.λ., πού σημαίνει ὅτι ὅταν ὁ κόσμος, κάποια κοινότητα ἀνθρώπων ἢ κάποιος ἄνθρωπος, εἰσέρχεται στήν «ὥρα τοῦ Ἰησοῦ», τότε ἔχουμε σαφῶς ἕνα σωτηριολογικό γεγονός.*

Τά γεγονότα τῆς ζωῆς καί τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅπως ἡ ἐνανθρώπηση, ἡ μεταμόρφωση, ὁ σταυρός καί ὁ θάνατος, ἡ

ανάσταση και ή ανάληψη, δέν ἔχουν μόνο μιά προσωπική ή ιστορική ἀναφορά, ἀλλά κυρίως σωτηριολογικές προεκτάσεις. Όλα γίνονται και συντελοῦνται πρὸς χάριν τῶν ἀνθρώπων. Όλα συντελοῦνται στὸν παρόντα χρόνο. Καί ὅλα δηλώνουν τὸ «νῦν τῆς σωτηρίας. Ο χρόνος ἀποκαλύπτει τὴν ἴδια τὴν οὐσία του ὡς δυνατότητα σωτηρίας.

Ὁ Χριστός, τὸ κέντρο τοῦ κόσμου και τῆς Ἱστορίας.

Ἡ Γέννηση τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ «διέτεμε», ἔκοψε τὴν ἀνθρώπινη Ἱστορία στὰ δύο: τὴν πρὸ και τὴν μετὰ τὴν Γέννησή Του ἐποχή. Ὁ χωρισμός αὐτός δέν διαιρεῖ τὴν Ἱστορία, παρὰ μόνο γιὰ νά τή φέρει σέ ἐνότητα, γιὰ νά τῆς δώσει νόημα, διότι μέ τὸν ἐρχομό Του ὁ Χριστός ἀνατέλλει τὸ ἀληθινὸ φῶς τὸ ὁποῖο φωτίζει τὸν δρόμο τῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἱστορία εἶναι ἓνα μεγάλο ὄχημα τῆς πραγματικότητας αὐτοῦ τοῦ κόσμου. Περιλαμβάνει ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, χωρίς καμία ἐξαίρεση, και μάλιστα τὸν καθένα ἀπὸ τὸν ἐρχομό του στὸν κόσμο μέχρι τὴν ἀποβίβασή του στὸ δικό του τέρμα. Ἡ Ἱστορία δέν εἶναι ἓνας κύκλος, πού ἐπάνω στὴν περιφέρειά του ἐπαναλαμβάνονται τὰ γεγονότα της, ἀλλά εἶναι μιά εὐθεία γραμμὴ, ἢ ὁποία ἔχει ἀρχὴ και τέλος, και ἐπομένως ἓνα σκοπὸ. Ἡ Ἁγία Γραφή τοποθετεῖ στὴν ἀρχὴ τῆς Ἱστορίας τὸ Α και στὸ τέλος της τὸ Ω. Ἀπὸ τὴ ἄποψη αὐτὴ ὁ Χριστός καλύπτει ὁλόκληρη τὴν Ἱστορία, διότι Αὐτός εἶναι τὸ Α και τὸ Ω, ἢ ἀρχὴ και τὸ τέλος τῶν πάντων, σύμφωνα μέ τὴ δική Του διακήρυξη: «Ἐγὼ τὸ Α και τὸ Ω, ὁ πρῶτος και ὁ ἔσχατος, ἢ ἀρχὴ και τὸ τέλος» 1*

Πάνω σ' αὐτὸ τὸ θέμα σημειώνει πολὺ χαρακτηριστικὰ ὁ π. Εὐδοκίμωφ: «Ἡ Ἱστορία, μολονότι δέν εἶναι καθορισμένη, δέν παύει ὡστόσο νά ὀρίζεται ἀπὸ στοιχεῖα μὴ ιστορικά. Πραγματικά, ἢ Ἱστορία δέν εἶναι αὐτόνομη, ἔχει τὴν ἐδεμική προῖστορία της και θά ἔχει στὴ Βασιλεία τὴ μεθιστορία της. Ἡ πρώτη, περνώντας ἀπὸ τὴν Ἱστορία, τελειώνει στὴ δευτέρη. Οἱ μεθιστορικές αὐτές δυνάμεις ζοῦν μέσα στὴν Ἱστορία, δροῦν και διέπουν τὸ ἔργο της» Ὁ ἁγ. Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρέας σημειώνει ὅτι: «Ὁ Χριστός εἶναι και τὰ δύο, και τὸ θεμέλιο και ἢ οἰκοδομὴ πάνω σ' αὐτὸ, εἶναι ἢ ἀρχὴ και τὸ τέλος».2*

Οί τρεῖς περίοδοι-σταθμοί τῆς Ἱστορίας.

Ἡ Ἱστορία τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου –σύμφωνα μέ τήν διδασκαλία τῶν Πατέρων τῆς Ἐκκλησίας- ἀπό τήν Δημιουργία μέχρι τά ἔσχατα κατανοεῖται τριαδολογικά, γι' αὐτό καί θά μπορούσε νά διακριθεῖ σέ *τρεῖς περιόδους, σταθμούς*.

Κατ' ἀρχήν ἔχουμε τήν πρωτολογική παράμετρο τῆς Δημιουργίας – καί ὡς πρωτολογία ἐννοεῖται ὁ λόγος περί τῶν πρώτων καί τῶν ἀρχικῶν, πρῖν ἀπό τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου καί τά μοιραῖα ἐπακόλουθά της. Τό δεύτερο στάδιο εἶναι τό τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου, τῆς πτώσης καί τῆς σωτηρίας του. Πρόκειται γι' αὐτό ἀκριβῶς πού βιώνουμε καί κατανοοῦμε μέσα στό ἱστορικό γίγνεσθαι, στόν παρόντα αἰῶνα (καιρό).. Καί τό τρίτο στάδιο εἶναι τῆς ἐσχατολογίας, πού εἶναι ὁ λόγος περί τῶν ἐσχάτων, τῆς συντελείας τοῦ παρόντος φθαρτοῦ κόσμου, ἀλλά συγχρόνως τῆς δοξοποίησης καί θέωσης τοῦ ἀνθρώπου.

Στήν πρωτολογία, δηλαδή στό «ἕξαήμερο» τῆς Δημιουργίας, καί πρῖν ἀπό τήν πτώση τοῦ ἀνθρώπου, κυρίαρχο πρόσωπο εἶναι ὁ Θεός Πατήρ. Γύρω ἀπό τόν Πατέρα κινεῖται ὅλη ἡ Δημιουργία. Στήν ἱστορία, πού χαρακτηρίζεται ἀπό τήν πτώση ἀλλά καί τή λύτρωση τοῦ ἀνθρώπου, κυρίαρχο εἶναι τό δεύτερο πρόσωπο τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὁ Υἱός καί Λόγος τοῦ Θεοῦ. Εἶναι ἡ ἑβδόμη ἡμέρα, ἡ δραματική ἡμέρα τῆς πτώσης ἀλλά καί τῆς ἐν Χριστῷ σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου. Στό τρίτο στάδιο, αὐτό τῆς ἐσχατολογίας, κυρίαρχο πρόσωπο εἶναι τό Ἅγιο Πνεῦμα. Πρόκειται γιά τήν ὀγδόη ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τῆς δοξοποίησης καί θέωσης τοῦ ἀνθρώπου.

Τό δεύτερο στάδιο, τό τῆς ἱστορικῆς πορείας τοῦ ἀνθρώπου, ἡ λεγομένη ἑβδόμη ἡμέρα, ἔχει ἓνα ἀπέραντο χρονικό μέγεθος, ἀλλά τό μέγεθος αὐτό εἶναι ἐλάχιστο συγκρινόμενο μέ τόν ἄχρονο χρόνο τῆς πρωτολογίας (Δημιουργίας) καί τόν ἄχρονο καιρό τῆς ἐσχατολογίας, «χίλια ἔτη ὡς ἡμέρα μία». !

Κατά τήν Παλαιά Διαθήκη, ὁ Θεός «ἐποίησε» τόν Ἀδάμ, δηλαδή τόν ἄνθρωπο. Ὁ πρῶτος Ἀδάμ ἦταν καί παραμένει πρόσωπο καί ὄχι ἄτομο. Κοινωνεῖ, διαλέγεται, ἀγαπᾶ. Διαλέγεται μέ τή φύση, μέ τά

ὄντα γύρω του, μέ τό ὅμοιό του, τήν Εὐα, μέ τόν Θεό, δηλαδή μέ τά πάντα. Λειτουργεῖ, γίνεται καί αὐτός «*ποιητής*», συνδημιουργεῖ μέ τόν Θεό. «*Ἀδάμ*», στήν Παλαιά Διαθήκη, *σημαίνει κτιστός, χοϊκός*. Στά ἑβραϊκά σημαίνει ἄνθρωπος καί ἀνθρωπότητα. Στήν ἔννοια αὐτή τοῦ Ἀδάμ ἐμπεριέχονται, κατ' ἐπέκταση, καί οἱ ἄρρενες καί οἱ θήλειες. Ἀδάμ εἶναι συλλογική ἔννοια, ὄχι ἀτομική.

Ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου προσλαμβάνει πράγματι ἀρνητική καί πτωτική ἔννοια, εἶναι κατακερματισμός τῶν πάντων· τοῦ χώρου, τοῦ χρόνου, τῆς ἀνθρωπότητας. Διάσπαση καί διάσταση μεταξύ ἀνθρώπου καί Θεοῦ, ἀνθρώπου καί κτίσης, ἀνθρώπου μέ τόν ἄλλο ἀνθρωπο, ρήξη μεταξύ τοῦ ἄρρενος καί τοῦ θήλεος. Ὁ ἀνθρωπος ἀπό πρόσωπο ἐκπίπτει στήν ἱστορία στήν ἔννοια τοῦ ἀτόμου, ἑνός κατακτητικοῦ ὄντος. Ὁ Θεός ἔπλασε τόν ἀνθρωπο «βραχύ τι παρ' ἀγγέλοις δόξη καί τιμῇ ἐστεφάνωσεν αὐτόν» (Ψαλμ. 8,6), καί ὁ ἀνθρωπος «*ἐν τιμῇ ὧν οὐ συνῆκε, παρασυνεβλήθη τοῖς κτήνεσι τοῖς ἀνοήτοις καί ὠμοιώθη αὐτοῖς*» (Ψαλμ. 48,13).

Ὁ ἀνθρωπος στήν ἱστορία μεταπίπτει σέ ἕνα κατώτερο ἐπίπεδο καί ἐνδύεται δερμάτινους χιτῶνες γιά νά καλύψει τή γυμνότητά του· ὄχι κάποια σωματική γυμνότητα, ἀλλά τήν ὑπαρξιακή καί ὑπαρκτική γυμνότητα ἐξαιτίας τῆς πτώσης του. Ἐτσι, μέ τούς δερμάτινους χιτῶνες ἐνδύεται τήν ἀναγκαιότητα τῆς σύλληψης καί τῆς γέννησης, τῆς ἀσθένειας, τῆς φθορᾶς, τῆς γήρανσης καί τοῦ θανάτου. (Παναγ. Νέλλα σελ.156-157&162-163)

Στήν πρωτολογία δέν ὑπῆρξαν αὐτές οἱ καταστάσεις καί δέν θά ὑπάρξουν οὔτε στήν ἐσχατολογία. Ὁ πρωτολογικός ἀνθρωπος ὀνομάζεται *Ἀδάμ*. Ὁ ἱστορικός ἀνθρωπος στή συλλογική του ἔννοια ὀνομάζεται Εὐα, ἢ καλύτερα, κατά τό ἑβραϊκό κείμενο πού ἔπρεπε νά μεταφράσουν οἱ Ἑβδομήκοντα, *Ἀδαμῖς*.

Εὐα στά ἑβραϊκά σημαίνει ζωή, σημαίνει φύση, σημαίνει γέννηση, πρόκειται γιά τήν ἀνθρωπότητα μέ ὅλες τίς διαδικασίες στήν ἱστορία. *Εὐα, ἐπομένως, ὅπως Ἀδάμ, εἶναι συλλογικές ἔννοιες καί ὄχι ἀτομικές*. Ἡ γυναίκα, ἐπομένως, δέν εἶναι αὐτή πού διαιωνίζει τό προπατορικό ἀμάρτημα, δέν διαιωνίζει τή φθορά καί τόν θάνατο. Μᾶλλον συμβάλ-

Λει ἀποφασιστικά στή διαιώνιση τῆς ζωῆς, στήν ἀποκατάσταση τοῦ κόσμου καί τῆς Δημιουργίας στό ἀρχαῖο (ἀρχικό) κάλλος.

Ἡ ἐσχατολογία εἶναι τό τρίτο στάδιο τῆς ἱστορίας τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου. Πρόκειται γιά τόν ἄχρονο χρόνο τῆς ὀγδῆς ἡμέρας, τῆς ἡμέρας τοῦ Κυρίου, τῶν δωρεῶν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καί τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Ὅμως δέν πρόκειται γιά γεγονότα πού ὑποψιαζόμαστε ὅτι θά συμβοῦν κατά τή Δευτέρα Παρουσία, δηλαδή τήν τελική Κρίση. Ἡ ἐσχατολογία λειτουργεῖ καί λειτουργεῖται ἤδη στό παρόν τῆς ἱστορίας. Κάτι πού πραγματώνεται μέσα στήν κοσμική ἱστορία, τήν ἱστορία τῆς σωτηρίας. Πρόκειται γιά τήν ὀγδῆ ἐσχατολογική ἡμέρα τῆς θέωσης καί δοξοποίησης τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι ἡ Κυριακή, ἡ πασχαλία ἡμέρα τῆς Ἀνάστασης (τήν ὅποια ἤδη βιώνουμε κι ἐμεῖς διά τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου) καί ἐνδύομεθα τό σῶμα τῆς ἀφθαρσίας στόν χῶρο τῆς Ἐκκλησίας. Κατά τό στάδιο αὐτό, τό ἐσχατολογικό καί λειτουργικό, πού βρίσκεται στό παρόν, ἡ ὀγδῆ ἡμέρα ἤδη ἔχει ἀρχίσει καί τήν προγευόμαστε ἀφενός μέ τό βάπτισμά μας καί ἀφετέρου μέ τήν Κυριακή ἡμέρα τῆς θείας Λειτουργίας καί τήν μετάληψη τῆς θείας Εὐχαριστίας, ὅπου ἐκεῖ ἀποβάλλουμε τόν παλαιό ἄνθρωπο, ἀπεκδυόμεθα τό σῶμα τῆς φθορᾶς καί ἐνδύομεθα τό σῶμα τῆς ἀφθαρσίας. *(Σοί παρακατατιθέμεθα τήν ζωὴν ἡμῶν.....εἰς πνεύματος Ἁγίου κοινωνίαν, εἰς βασιλείας οὐρανῶν κληρονομίαν,... Λειτ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου).*

Ἐκκλησία καί ἐσχατολογία.

Κατά τήν ὀρθόδοξη θεολογία τό πρόσωπο εἶναι αὐτό πού σώζεται καί ὄχι τό ἄτομο. Γι' αὐτό καί ὁ ἄνθρωπος σώζεται ὡς κοινότητα, ὡς κοινωνία, ὡς Ἐκκλησία. Ἡ Ἐκκλησία συνιστᾷ τή σωτηρία καί σώζει τά μέλη της. Ἡ ὀρθόδοξη Χριστολογία ἐπικεντρώνεται στό πρόσωπο καί στήν ὑπόσταση τοῦ Θεοῦ Λόγου. *Ὁ Χριστός εἶναι ὁ νέος Ἀδάμ· θεολογικά καί ἐκκλησιολογικά εἶναι ἄ-φυλος. Ἡ Παναγία εἶναι ἡ νέα Εὐα, ἡ Ἐκκλησία, καί ἐκκλησιολογικά εἶναι καί αὐτή ἄ-φυλος.* Ἐκκλησιολογικά, ἐπομένως, δέν μᾶς ἐνδιαφέρει ἡ ἱστορική ὄντοτητα ἀλλά τό πρόσωπο τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναζωραίου καί τῆς Μητέρας του. Κατά συνέπεια, δέν ἔχουμε θέωση τοῦ ἀνθρωπίνου φύλου, ἀλλά τοῦ ἀνθρωπίνου προσώπου. Τό φύλο δέν ἔχει καμία σχέση μέ τήν

αιωνιότητα και τή ζωή τῆς ὀγδότης ἡμέρας. Τό εὐχαριστιακό σῶμα τοῦ Κυρίου, δηλ. ἡ Ἐκκλησία, καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ συνίστανται ἀπό κοινωνία προσώπων. Ὑπ' αὐτήν τήν ἔννοια, θά τολμοῦσα νά πῶ, πῶς ὁ γάμος καί ἡ διαιώνιση τοῦ εἶδους εἶναι ἱστορικό γεγονός καί ἱστορικό φαινόμενο τοῦ παρόντος φθαρτοῦ κόσμου. Στή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ «οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ἐγκαμίζονται, ἀλλ' ὡς ἄγγελοι Θεοῦ ἐν οὐρανῶ εἰσι» (Ματθ. 22,30). Ἄς μοῦ συγχωρηθεῖ νά πῶ ὅτι καί ὁ μοναχισμός καί ἡ ἀγαμία, κατά συνεκτίμηση πρὸς αὐτή τήν ἐκδοχή εἶναι ἱστορικά γεγονότα. Εἶναι στάση ζωῆς ἔναντι τοῦ φύλου καί τῆς ἱστορίας. Γί' αὐτό ὁ μοναχισμός δέν πρέπει νά ἐκλαμβάνεται ὡς μορφή ζωῆς, ἀλλά ὡς μορφή μαρτυρίου.

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ φανερώνει τό μυστήριο τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ στήν ἱστορία μέ τήν προοπτική τῆς μεταμόρφωσης τοῦ κόσμου. Αὐτό δηλώνει τό «**πλήρωμα τῶν καιρῶν**» καί ἀσφαλῶς τήν εἰσβολή τοῦ ἐσχατολογικοῦ στοιχείου στόν παρόντα αἰῶνα (καιρό).^{3*}

Ἡ πατερική παράδοση ἀκολουθεῖ στό σημεῖο αὐτό τήν ἀγιογραφική ἀντίληψη γιά τή συνεχή κρισιμότητα τῶν καιρῶν, πού ἄρχισε ἀπό τή στιγμή τῆς ἔλευσης τοῦ Χριστοῦ στόν κόσμο. Μέ τό γεγονός αὐτό ἔχουμε καί τήν ἔναρξη τῆς ἐσχατολογικῆς «παλιγγενεσίας» (ἀναγέννησης) πού οὐσιαστικά χαρακτηρίζει τόν «καιρό» τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, ὡς ἓνα εἶδος «ἀναδημιουργίας» τοῦ κόσμου, ἡ ὁποία ἦταν ἀναμενόμενη νά πραγματοποιηθεῖ στόν μέλλοντα αἰῶνα. Ὅμως μέ τήν παρουσία τοῦ Ἁγίου Πνεύματος στή ζωή τῆς Ἐκκλησίας, αὐτή ἡ «παλιγγενεσία» λαμβάνει τή μορφή τῆς πνευματικῆς ἀναγέννησης τῶν πιστῶν καί ἐκδηλώνεται πολλές φορές ὡς ἐσχατολογική «δικαίωσις» καί ὡς Ἐκκλησιαστική «**Υἰότης**» (**υἰοθεσία**) καί ἀδελφοποίηση τῶν ἀνθρώπων μέ τό ἴδιο τόν Ἰησοῦ Χριστό.^{4*}

Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι μιά πραγματικότητα καί ἱστορική «**κρίση**». Πρόκειται γιά τό γεγονός τῆς παρουσίας «**ῥας**» τοῦ Κυρίου, ὑπό τήν ἔννοια ὅτι ἤδη ἔχει συμβεῖ αὐτό πού ἀναμενόταν ἐπί αἰῶνες νά συμβεῖ. Ἡ «κρίση» αὐτή, πού ἄρχισε μέ τήν ἔλευση καί ἀποστολή τοῦ Ἰησοῦ, παίρνει συγκεκριμένη μορφή στήν ἱστορική πραγματικότητα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. ^{5*}

Στή λατρεία τῆς Ἐκκλησίας μας ἔχουμε μιά πραγματική πνευματική μετασσίωση. Ὁ ἄνθρωπος, ἂν καί χρονικός καί γήινος, καταξιώνεται νά ἐνωθεῖ μέ τίς αἰώνιες καί ὑπερκόσμιες πραγματικότητες. Ἰκανώνεται νά ὑπερβεῖ τίς παροῦσες αἰσθητές κατηγορίες τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου, ἀλλά καί νά συνθέσει στή ζωή του τά πρῖν «διεστῶτα», ὑλικό καί πνευματικό, σωματικό καί ψυχικό, γήινο καί οὐράνιο. Ἀκόμη, ὁ πιστός ἔρχεται σέ ἄμεση λειτουργική σχέση μέ τά σωτηριολογικά γεγονότα τοῦ παρελθόντος καί βιώνει στό παρόν τῆς λατρείας τούς ἐσχατολογικούς καρπούς τοῦ μέλλοντος. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ δέν προβάλλεται μόνο ὡς μιά μεγαλειώδης μελλοντική κατάσταση, ἀλλά καί ὡς παρούσα μορφή χαρᾶς καί εὐφροσύνης.^{6*}

Ἡ λατρεία, πέρα ἀπό τήν ἔννοια τῆς σύνθεσης καί διαφύλαξης τῆς ἐνότητας τοῦ παρόντος καί τοῦ μέλλοντος, ἐπενεργεῖ καί οὐσιαστικότερα, στήν «**καινοτόμηση**» τοῦ χρόνου ἀλλά καί τοῦ χώρου. «Καινοτόμηση» σημαίνει καινοποίηση καί μεταμόρφωση τοῦ χώρου καί τοῦ χρόνου.

Μέσα στή φύση καί στόν χρόνο συντελέστηκε ἡ πτώση καί συντελεῖται ἡ ἁμαρτία. Στόν ἴδιο χῶρο καί χρόνο, στή φύση καί στόν κόσμο, ἔχουμε τό γεγονός τῆς θείας Ἐνανθρώπησης, «τό μυστήριο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ», καί αὐτό κατανοεῖται σωτηριολογικά. Τό μυστήριο τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου καί τῆς ἀνακαίνισης τοῦ κόσμου, ἐνῶ ἔχει ἐσχατολογική προοπτική, συντελεῖται μέσα στόν παρόντα χρόνο.

Ἡ Ἐνανθρώπηση τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀκριβῶς συνθέτει τίς δύο αὐτές πραγματικότητες. Ἡ ὀρθόδοξη θεολογία ἐρμήνευσε καί κατανόησε τόν χρόνο καί τήν ἱστορία ὑπό τήν προοπτική τῆς ἀποκάλυψης καί τῆς πραγμάτωσης τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου, ὅπως αὐτή ἐκφράστηκε κυρίως μέ τή θεανδρικότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἡ Ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ εἶναι ἡ ἱστορική ἀπαρχή καί τό ἐσχατολογικό τέλος στή διαδικασία τῆς λύτρωσης καί τῆς σωτηρίας. Ὁ ἀπόστολος Παῦλος, ἐκφράζοντας μιάν ὀλόκληρη ἐκκλησιολογική καί εὐχαριστιακή παράδοση, τήν ὁποία «**παρέλαβε**» καί ἐν συνεχείᾳ «**παραδίδει**», γράφει μέ ἔμφαση: «**ἰδοῦ νῦν καιρός εὐπρόσδεκτος, ἰδοῦ νῦν ἡμέρα σωτηρίας**» (..*Εἰς καιρόν εὐνοίας σέ ἄκουσα και εἰς ἡμέρα σωτηρίας σέ*

ἐβοήθησα. Ὁ καιρός εὐνοίας εἶναι τώρα, ἡ ἡμέρα σωτηρίας εἶναι τώρα) (Β' Κορ. 6, 2).

Μέ τή λατρεία, ἐπομένως, ἔχουμε ἕνα εἶδος ὑπέρβασης καί ὄχι κατάργησης τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου καί τοῦ γεωγραφικοῦ χώρου. 7*

Ὁ ἐβδοματικός καιρός καί ἡ ἑβδόμη ἡμέρα.

Στά κείμενα τῆς Ἐκκλησιαστικῆς γραμματείας συναντᾶμε καί μιᾶ ἄλλη πατερική παράδοση, πού ξεκινάει ἀπό πολύ παλιά καί φθάνει ὡς τήν ἐποχή τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ Παλαμᾶ, κατά τήν ὁποία ὁ ἱστορικός χρόνος παραβάλλεται μέ μιᾶ ἐβδομαδιαία σειρά ἐπτά ἡμερῶν καί ἀκολουθεῖ ἡ ἐσχατολογική περίοδος ὡς ὀγδὴ ἡμέρα. Ὁ λειτουργικός κύκλος συναποτελεῖται ἀπό τά δύο αὐτά μεγέθη. Ἡ ἐπαναλαμβανόμενη ἀνακύκλιση καί λειτουργική ἀνασύνθεση τῆς μιᾶς ἐβδομάδας μέ τήν ἄλλη, διαγράφοντας ἀσφαλῶς τά σημεῖα τῆς γραμμικῆς-ἱστορικῆς (χρονικῆς) πορείας τοῦ κόσμου καί τοῦ ἀνθρώπου, δείχνει ἀφενός μέν πῶς ἡ ἱστορία ἐπιμηκύνεται καί ἀφετέρου ὅτι ἐπιβραδύνεται ἡ ἔλευση τῆς ἐσχατολογικῆς ὀγδῆς ἡμέρας. Ὅμως ὁ λειτουργικός χρόνος συναποτελεῖται ἀπό τό πρωτολογικό ἕξαήμερο τῆς Δημιουργίας, τῆ σωτηριολογική ἑβδόμη ἡμέρα τῆς ἱστορίας, καί τήν ἐσχατολογική ὀγδὴ ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. 8*

Ἦδη ὁ Μ. Βασίλειος στήν «Ἑξαήμερό» του εἶχε προσδιορίσει αὐτή τή λειτουργική σύνθεση. *«Ἀνέσπερον καί ἀδιάδοχον καί ἀτελεύτητον τήν ἡμέραν ἐκείνην οἶδεν ὁ λόγος, ἦν καί ὀγδὴν ὁ ψαλμωδός προσηγόρευσε, διά τό ἔξω κειῖσθαι τοῦ ἐβδοματικοῦ τούτου χρόνου, ὥστε κἄν ἡμέραν εἴπης, κἄν αἰῶνα, τήν αὐτήν ἐρεῖς ἔννοϊαν ... ἵνα οὖν τήν μέλλουσαν ζωὴν τήν ἔννοϊαν ἀπαγάγη».* 9*

Ἡ αἰωνιότητα στήν ἱστορία εἶναι βιωματική λειτουργική ἐμπειρία τῆς ὀγδῆς ἡμέρας στήν προσωπική μας καθημερινότητα. *«Πᾶσα γάρ ἐπιμέλεια τῆς ἐναρέτου ζωῆς πρὸς τόν ἐφεξῆς αἰῶνα βλέπει ... ὅταν γάρ ὁ ρωῶδης οὗτος καί παροδικός παύσηται χρόνος ... καί ἡ παροδική τοῦ χρόνου παύσηται φύσις, τῆς κατά γένεσιν καί φθορᾶν ἐνεργείας μηκέτι οὔσης, στήσεται πάντως καί ἡ ἑβδομάς ἡ*

ἐκμετροῦσα τόν χρόνον καί διαδέξεται ἡ ὀγδὴ ἐκείνη, ἣτις ἐστίν ὁ ἐφεξῆς αἰών, ὅλος μία ἡμέρα γινόμενος».10*

Ἡ ὀγδὴ ἡμέρα τοποθετεῖται διαδοχικῶς μετά τήν ἑβδόμη, καί ἡ ἑβδόμη μετά τήν προηγουμένη, τήν ἕκτη ἡμέρα τῆς Δημιουργίας. Δέν γνωρίζουμε ἐάν ὁ Ἰησοῦς Χριστός ἔκανε θαύματα καί τίς ἄλλες ἡμέρες τῆς ἑβδομάδας. *Ἐντύπωση προκαλεῖ ὁμως ὅτι ὁ εὐαγγελιστής Ἰωάννης ὅταν ἀναφέρεται στήν ἡμέρα πού ἔκανε ὁ Χριστός κάποιο θαῦμα, ἡ ἡμέρα αὐτή συμβαίνει πάντοτε νά εἶναι τό Σάββατο.* Ἐδῶ ἔχουμε μία ἐνδιαφέρουσα θεολογική προσέγγιση τῆς ἑβδόμης ἡμέρας, τῆς ἡμέρας τοῦ Σαββάτου.

Ὁ Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός στήν ὁμιλία του «Κατά τῶν Ἰουδαίων» γράφει γιά τό Σάββατο: «Σάββατο καλεῖται ἡ ἑβδόμη ἡμέρα καί δηλώνει τήν κατάπαυση, τήν ἡμέρα αὐτή ὁ Θεός σταμάτησε τά ἔργα του, ὅπως λέγει ἡ Γραφή. Γι' αὐτό καί ὁ ἀριθμός τῶν ἑπτά ἡμερῶν προχωρώντας ὡς τό ἑπτά, πάλι ἀνακυκλώνεται καί ἀρχίζει ἀπό τήν πρώτη. Αὐτός ὁ ἀριθμός εἶναι σεβαστός στούς Ἰουδαίους ἐπειδή ὁ Θεός πρόσταξε νά τόν τιμοῦν, ὄχι ἐπιπόλαια, ἀλλά καί μέ βαρεῖές συνέπειες σέ περίπτωση παραβάσεως. Γνώριζε ὁ Θεός τίς παχυλές ἀντιλήψεις καί τήν ἀγάπη πρὸς τή σάρκα, καί τή δυνατή ροπή πρὸς τήν ὕλη τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ καί τήν ἀδυναμία του νά διακρίνει τά πράγματα. Πρῶτα πρῶτα λοιπόν καθιέρωσε τό Σάββατο γιά νά ἀναπαύονται, ὅπως ἔχει γραφτεῖ οἱ δοῦλοι καί τά ὑποζύγια του, ἐπειδή "ἄνδρας δίκαιος οἰκτεῖρει ψυχάς κτηνῶν αὐτοῦ" (Παροιμ. 12,10), συνάμα, ἡσυχάζοντας ἀπό τίς ὑλικές φροντίδες νά ἀφιερώνονται ὅλοι στόν Θεό "ἐν ψαλμοῖς καί ὕμνοις καί ᾠδαῖς πνευματικαῖς" (Ἐφεσ. 5,19). Καί μέ τή μελέτη τῶν θείων Γραφῶν ἀσχολούμενοι ὀλόκληρη τήν ἑβδόμη ἡμέρα νά ἀφοσιώνονται στόν Θεό.

Πρῶτος ὁ Μωυσῆς σαράντα μέρες καί ξανά ἄλλες σαράντα μέρες μέ τή νηστεία, ἀφοῦ πλησίασε τόν Θεό, δέν τήρησε τό Σάββατο. Ὅπωςδήποτε καί κατά τά Σάββατα ἀσκοῦσε τόν ἑαυτό του μέ τή νηστεία, ἐνῶ ὁ νόμος προστάζει τίποτε νά μή γίνεται κατά τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Ἄν πάλι ποῦν ὅτι αὐτό ἔγινε πρῖν ἀπό τόν νόμο, τί θά ποῦν γιά τόν Θεοβίτη Ἡλία πού βάδιζε σαράντα μέρες, ἀφοῦ ἔφαγε μόνο μία φορά; (Βασιλ. γ' 19, 8-9). Τί θά ποῦν καί γιά τόν Δανιήλ; Δέν παρέμεινε

τρεις εβδομάδες άσιτος; (Δαν. 10, 2-3). Τί κάνει επίσης όλος ό Ισραήλ; Δέν κάνουν περιτομή στά παιδιά, άν συμπληρωθεί τό όκταήμερο σέ ημέρα Σαββάτου; Δέν κρατοϋν καί τή μεγάλη νηστεία, πού έχουν νομοθετήσει, άν συμπέσει μέ ημέρα Σαββάτου; (Λευιτ. 23, 27). Άλλά καί ένα ζωο άν πέσει σέ λάκκο τό Σάββατο, όποιος τό βγάλει είναι άναίτιος, ένω αυτός πού θά όλιγωρήσει κατακρίνεται; (Ματθ. 12, 11 καί Λουκ. 14, 5). Για νά προσφέρουν λοιπόν ένα μικρό κομμάτι τής ζωής τους καί νά αναπαύονται οί δοϋλοι καί τά ύποζύγια νομοθετήθηκε ή τήρηση του Σαββάτου, γί αυτούς πού ήταν νήπιοι άκόμη καί ύποδουλωμένοι στά στοιχεΐα του κόσμου (Γαλ. 4, 3).

Γνωρίζουμε ότι ό Ίησοϋς δέν ήρθε νά καταλύσει τόν νόμο ή τούς προφήτες. Ό ίδιος ήταν καλός τηρητής τών παραδόσεων του λαου, καί στή ζωή του εφαρμόστηκαν όλες οί διατάξεις του νόμου. Παράλληλα, όμως, ένδιαφερόταν νά προσφέρει στον κόσμο καί μιá έρμηνεία του νόμου, τών θρησκευτικων διατάξεων καί τών τελετουργικων πράξεων, πάντα προς πνευματική ωφέλεια τών ανθρώπων. Η άργία του Σαββάτου καθιερώθηκε για νά διευκολύνει τή ζωή τών ανθρώπων καί όχι τό αντίστροφο, δηλ. οί άνθρωποι νά γίνονται δοϋλοι ενός θεσμου· "τό Σάββατον διά τόν άνθρωπον έγένητο καί ουχί ό άνθρωπος διά τό Σάββατον", κατά τή ρήση του Ίησου Χριστου. Στόν Αρχισυνάγωγο πού διαμαρτύρεται, λέγει *"καθένας από σας, δέν λύνει τό βόδι του ή τόν όνο του από τό σταϋλο καί τόν φέρνει νά τόν ποτίσει; αλλά όμως δέν έχει δικαίωμα νά ένδιαφερθεί για τά προβλήματα τών άλλων;"*.

"Ότε δέ ήλθε τό πλήρωμα του χρόνου, έξαπέστειλεν ό Θεός τόν Υιόν αυτοϋ τόν μονογενή, γενόμενον εκ γυναικός (άνθρωπον), γενόμενον υπό νόμον, ίνα τούς υπό νόμον έξαγοράση, ίνα τήν υίοθεσίαν απολάβωμεν" (Γαλ. 4, 4-5). Όστε δέν είμαστε πιά δοϋλοι αλλά γιοί, ουτε υπό τήν έξουσία του νόμου αλλά τής χάριτος του Θεου (Ρωμ. 6, 14). Δέν δουλεύουμε πιά μόνο για λίγο στον Κύριο από φόβο, αλλά όφείλοντας νά αφιερώνουμε σ' αυτόν όλόκληρο τόν χρόνο τής ζωής μας, καί πάντοτε σταματώντας τόν δοϋλο, έννοω τόν θυμό καί τήν επιθυμία, από τήν άμαρτία.

Αυτά μάς διατάζει ό πνευματικός νόμος του Κυρίου (Ρωμ. 7, 14), καί όσοι τόν τηροϋν έχουν γίνει άνώτεροι από τόν μωσαϊκό νόμο, έπειδή

ὅταν ἦλθε τό τέλειο (ὁ Χριστός), τό ἐπί μέρους καταργήθηκε (Α' Κορ.13,10), τό γράμμα καταργήθηκε, τά σωματικά ἔπαυσαν καί ὁ νόμος τῆς δουλείας ἐκπληρώθηκε καί δωρήθηκε σέ μᾶς νόμος ἐλευθερίας (Ιακ.1.25), καί γιορτάζουμε τήν τέλεια κατάπαυση τῆς ἀνθρώπινης φύσεως, *ἐννοῶ βέβαια τήν ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως, κατά τήν ὁποία ὁ Κύριος Ἰησοῦς, ὁ ἀρχηγός τῆς ζωῆς καί Σωτήρας, μᾶς ἔβαλε στόν τόπο τῆς κληρονομιάς, πού ὑποσχέθηκε στούς πνευματικούς λάτρεις τοῦ Θεοῦ, στήν ὁποία ὁ ἴδιος ὡς πρόδρομος πρὶν ἀπό μᾶς εἰσῆλθε.11**

Τό ἑξαήμερο τῆς Δημιουργίας χαρακτηρίζεται ἀπό τή θεολογία ὡς ἡ πρωτολογική περίοδος. Αὕτη τήν περίοδο εἶναι ὅλα ὠραῖα καί «καλά λίαν». Ὑπάρχει κοινωνία τοῦ ἀνθρώπου μέ τόν Θεό, ἀγάπη τῶν ἀνθρώπων μεταξύ τους, συμφιλίωση καί συνεργασία μέ ὅλη τήν κτίση καί τή φύση.

Ἡ ἑβδόμη ἡμέρα εἶναι ἡ περίοδος τῆς ἱστορίας. Στήν ἱστορία συντελέσθηκε ἡ πτώση τοῦ ἀνθρώπου, ἡ ἀχρείωση τῆς φύσης καί τῆς κτίσης, ἡ ἀπειλή τοῦ θανάτου καί τῆς φθορᾶς. Σ' αὕτη, λοιπόν, τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἔχουμε καί τήν ἐπέμβαση τοῦ Θεοῦ γιά τή σωτηρία τῆς ἀνθρωπότητας. Τό Σάββατο, ἐπομένως, ἔχει τό νόημα καί τῆς σωτηριολογικῆς ἡμέρας! Ἡ σωτηριολογική παρέμβαση τοῦ Θεοῦ γίνεται κατά τήν ἡμέρα αὕτη, δηλαδή τήν ἑβδόμη ἡμέρα. Ἔτσι, ἡ ἱστορία δέν πρέπει νά κατανοεῖται μόνο πτωτικά καί ἀμαρτωλοκεντρικά, ἀλλά καί σωτηριολογικά. *Ἡ ἑβδόμη ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, ἐπομένως, εἶναι καί ἡ ἡμέρα τοῦ θαύματος, τῆς λύτρωσης καί τῆς σωτηρίας,* καί δικαιολογημένα πλέον θά ἐλπίζει καί θά προσδοκᾷ τήν ὀγδόη καί ἔσχατολογική ἡμέρα τῆς αἰώνιας ἀγάπης τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅλους μας.

Ὁ ἀπόστολος Παῦλος προβάλλει ὡς χάρισμα τοῦ ἀγίου Πνεύματος τήν ἀγάπη, τή χαρά, τήν εἰρήνη, τή μακροθυμία, τή χρηστότητα, τήν ἀγαθωσύνη καί τήν πραότητα, οὐσιαστικά δηλαδή τούς καρπούς τῆς ἀγάπης στή ζωή μας. Ἐναντι αὐτῶν τῶν ἀρετῶν «οὐκ ἔστιν νόμος», δέν μπορεῖ νά ἀντιπαραθέσει κανείς καμία θρησκευτική διάταξη. Ὁ ἀπόστολος στόν «ῥυμνο τῆς ἀγάπης» ἀποτολμᾷ ἀκόμη νά δεχθεῖ καί τήν κατάργηση γλωσσῶν καί πολιτισμῶν, προφητειῶν καί θρησκευτιῶν. Δέν φοβᾶται νά μιλήσει καί γιά τήν ὑπέρβαση τῆς πίστεως καί τῆς

ἐλπίδας, ἀρκεῖ νά διαφυλαχθεῖ ἡ μεγάλη δωρεά τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπο, ἡ ἀγάπη. (Α' Κορ, 13.1-13). (Ἐὰν μιλῶ τὰς γλώσσας τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν ἀγγέλων.... Ἡ ἀγάπη ποτέ δέν θά παύσῃ νά ὑπάρχει. Ἐὰν εἶναι προφητεῖαι, θά καταργηθοῦν. ἐὰν εἶναι γλῶσσαι, θά παύσουν νά εἶναι γνώσις, θά καταργηθῇ..... Ὡστε αὐτά τὰ τρία μένουν: πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη, μεγαλύτερη ὅμως ἀπό αὐτά εἶναι ἡ ἀγάπη).

Ἡ ἐσχατολογικὴ ὀγδὴ ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ ὀγδὴ ἡμέρα, ἡ πασχάλια ἡμέρα τοῦ Κυρίου, ἡ Κυριακή, εἶναι ἡμέρα ἐσχατολογικὴ τῆς τελείωσης, θέωσης καὶ δοξοποίησης τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἡ ἡμέρα τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ. Μέσα στό παρόν τῆς ἱστορίας, γιά τόν συγγραφέα τοῦ Δ' Εὐαγγελίου, ζοῦμε τὰ ἔσχατα, ὄχι μέ μιά ἔννοια μελλοντική ἀλλά παροντική. Ὅλα εἶναι παρόντα καὶ ὅλα συντελοῦνται ἐδῶ καὶ τώρα, ἡ λύτρωση, ἡ σωτηρία, ἡ χάρις τοῦ θαύματος. Ἱστορία γιά τόν Χριστιανισμό δέν σημαίνει ἀπόρριψη καὶ καταδίκη τῶν ἀδίκων καὶ ἁμαρτωλῶν, σημαίνει σωτηρία καὶ θεραπεία. Ἡ κρίση, εἴτε ἡ παρούσα εἴτε ἡ μέλλουσα, εἶναι καὶ αὐτὴ ἔννοια σωτηριολογικὴ καὶ ὄχι νομικὴ καὶ δικανικὴ.

Ἄρα βρίσκεται πέρα ἀπό τοὺς περιορισμούς τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου καὶ τοῦ κοσμικοῦ χώρου. Τοῦτο σημαίνει, λειτουργικά, ὅτι ἡ ὀγδὴ ἡμέρα δέν εἶναι τό «τέλος» τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου, ἀλλά ἡ «ἀρχή» μιᾶς νέας ἐσχατολογικῆς πραγματικότητας, δηλαδή ἐκείνης τῆς «ἡμέρας ἄνευ τέλους». Τότε καὶ ἕνας νέος ἥλιος τῶν νοητῶν πραγμάτων θά ἀνατείλει γιά νά φωτίσει, τὴ φορά αὐτὴ, τίς θεοειδεῖς φύσεις τῶν ἐσχατολογικῶν ἐνοίκων τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, «ὅπερ γάρ ἐστι τοῖς αἰσθητοῖς ἥλιος, τοῦτο τοῖς νοητοῖς Θεός. Ὁ μὲν γάρ τόν ὁρώμενον φωτίζει κόσμον, ὁ δέ τόν ἀόρατον, καὶ ὁ μὲν σωματικὰς ὄψεις ἡλιοειδεῖς, ὁ δέ τὰς νοεράς φύσεις θεοειδεῖς ἀπεργάζεται».12*

Ὁ χρόνος τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ἢ ὁ ἐβδοματικὸς καιρὸς εἶναι χρόνος σωτηριολογικός, δηλαδή χρόνος κηρύγματος, μετάνοιας καὶ ἄφεσης ἁμαρτιῶν. Γι' αὐτό καὶ θεωρεῖται ὡς βασικὸ προηγούμενο καὶ προϋπόθεση γιά τὴ ζωὴ τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ, τὴ μέλλουσα ὀγδοάδα.

Οἱ πιστοὶ ἔχουν βαθύτατη αἴσθησις μέσα στό παρόν ὅτι ἡ παρούσα «**ἐβδομάδα**» τοῦ ἱστορικοῦ «**ροῶδους καὶ παροδικοῦ τούτου χρόνου**»

τείνει προς τό «τέλος»· «*παράγει (παρέρχεται) γάρ τό σχῆμα τοῦ κόσμου τούτου*» (Α' Κορ. 7, 31). Δέν ὑπάρχει στασιμότητα, οὔτε ἐπιβράδυνση, ὀλοταχῶς βαδίζουμε προς τήν τελική «*σωτήριον ὄγδοάδα*». Αὐτή ἡ ὄγδοή ἡμέρα ἀνήκει ἀποκλειστικά στόν καιρό τῆς Βασιλείας τοῦ Θεοῦ.

Ἡ δέ αἰώνιος ζωή, πού συσχετίζεται μέ τή Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καί στήν ὁποία κάθε πιστός «*ὄν ἀναγεννᾷ Χριστός μετατίθεται*», εἶναι ὑπόθεση ἐσχατολογική. Τό ἴδιο καί ἡ μέλλουσα «*κληρονομία ἐν τῇ ὄγδοῇ τοῖς ἀξίοις ἀπόκειται, ἐν ἧ καί ἡ δικαία τοῦ Θεοῦ γίνεται κρίσις*». Καί αὐτή ἡ τελική κρίση εἶναι ἡ μεγάλη νέα ἐσχατολογική ἐλπίδα. Πολλοί βλέπουν τήν τελική κρίση κατά ἕνα νομικό καί δικανικό τρόπο. Ὡς ἕνα δικαστήριον γιά τήν τιμωρία τῶν ἀμαρτωλῶν, ἐνῶ θά ἔπρεπε νά τήν ἀντιλαμβανόμαστε, σύμφωνα καί μέ τήν ἀρχαία Ἐκκλησιαστική παράδοση, ὡς ἐσχάτη σωτηριολογική εὐκαιρία γιά τήν ἄφεση τῶν ἀμαρτιῶν μας «*... ἐν ἧ πάντων ἀμαρτημάτων καθάρσιον εἶναι πιστεύομεν*»^{13*}

Ἀλλ' ἐν τῷ μεταξύ ζοῦμε μέσα στό παρόν τῆς λατρείας καί στή θεία Λειτουργία παράλληλα μέ τήν ἐβδόμη ἡμέρα καί τήν ὄγδοῃ, ὡς σύμβολο τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. Δέν ὑπάρχει καλύτερη προετοιμασία γιά τήν ἄλλη, ὅπως λέμε, ζωή ἀπό τήν οὐσιαστική μετοχή μας στά τελούμενα μέσα στή λατρεία καί στή θεία Λειτουργία. Ἡ ζωή μας συνεχῶς ἀναφέρεται καί προσεγγίζει τήν «*ἀνέσπερον καί ἀδιάδοχον καί ἀτελεύτητον ἡμέραν ... τήν ὄγδοῃν*»^{14*} (Ἐκεῖ τό μυστήριον τοῦ ἱστορικοῦ χρόνου μεταμορφώνεται σέ μυστήριον τοῦ ἐσχατολογικοῦ καιροῦ).

Ἡ ὄγδοῃ ἡμέρα στήν πατερική θεολογία καί τή λειτουργική ὀρολογία ταυτίζεται παράλληλα καί μέ τήν Κυριακή ἡμέρα, τήν πασχάλια ἡμέρα τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου. Ἡ ἐσχατολογική ὄγδοῃ ἡμέρα γίνεται ἀντικείμενο βίωσης καί ἱστορικῆς ἐμπειρίας στά λειτουργικά γεγονότα τῆς Κυριακῆς ἡμέρας. Ἐκεῖ κυρίαρχο γεγονός εἶναι ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ. «*Ἐκεῖνη τό σωτήριον ἦν, αὐτή δέ τό τῆς σωτηρίας γενέθλιον, κάκεινη μέν ἐστι μεθόριον τῆς ταφῆς καί τῆς ἀναστάσεως, αὐτή δέ καθαρῶς τῆς δευτέρας γενέσεως ἴν', ὡσπερ ἡ πρώτη κτίσις τήν ἀρχήν ἀπό Κυριακῆς λαμβάνει, οὕτω καί ἡ Δευτέρα πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς ἀρχῆται πρώτη οὖσα τῶν μετ' αὐτήν, καί ὄγδοάς ἀπό τῶν πρό αὐτῆς, ὑψηλῆς ὑψηλοτέρα καί θαυμασίας θαυμασιωτέρα*»^{15*}

Ἡ θεία Λειτουργία εἶναι τό μυστήριον τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ καί ταυτόχρονα ἡ φανέρωση τῆς εὐλογημένης Βασιλείας τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Εἶναι ὁ ἰδανικός χώρος σύζευξης τοῦ ἱστορικοῦ καί ἐσχατολογικοῦ στοιχείου τῆς σωτηριολογικῆς οἰκονομίας, ὅπου βιώνεται καί ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ κατὰ τρόπο φυσικό καί ἄμεσο. Ὅσοι μετέχουν στή θεία Λειτουργία βαδίζουν πρὸς τὴ Βασιλεία ἢ ὅποια ἤδη φανερώθηκε. Εἶναι γνωστό ὅτι κατὰ τὴν ὀρθόδοξη παράδοση ἡ θεία Λειτουργία ἀρχίζει μέ τὴ δοξολογική ἐπίκληση *«Εὐλογημένη ἡ Βασιλεία τοῦ Πατρὸς καί τοῦ Υἱοῦ καί τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, νῦν καί αἰεὶ καί εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων»*.

Μιά «λατρεύουσα κοινότητα» ἐμπλουτισμένη ὄχι μόνο μέ ἀναμνήσεις, ἀλλὰ καί μέ τίς παρούσες ἐμπειρίες τῶν σωτηριολογικῶν γεγονότων, προσάγεται μέ τὴν πράξη *«ἀναφορᾶς» τῶν Τιμίων Δώρων οὐσιαστικά στήν οὐράνια Λειτουργία*. Ἡ μετάβαση, τό ἀνέβασμα τῶν πιστῶν καί τῆς προσφορᾶς τους στόν οὐρανό, καί ἡ εἴσοδος στόν ὑψηλό αὐτό χώρο πρέπει νά γίνεται ἐν εἰρήνῃ καί ἐν ὁμονοίᾳ καί ἀγάπῃ, *«Ἀγαπήσωμεν ἀλλήλους, ἵνα ἐν ὁμονοίᾳ, ὁμολογήσωμεν»*. (Λειτ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου). Ἀπολαμβάνοντας τὴν ἀγάπη τῶν ἀδελφῶν μας, ἀπολαμβάνουμε τοὺς ἀδελφούς μας. *«Μεμνημένοι τοίνυν τῆς σωτηρίου ταύτης ἐντολῆς, καί πάντων τῶν ὑπὲρ ἡμῶν γεγενημένων, τοῦ σταυροῦ, τοῦ τάφου, τῆς τριήμερου ἀναστάσεως, τῆς εἰς οὐρανοὺς ἀναβάσεως, τῆς ἐκ δεξιῶν καθέδρας, τῆς δευτέρας καί ἐνδόξου πάλιν παρουσίας»*. (Λειτ. Ἰωάν. Χρυσοστόμου), ὁμολογοῦμε στή θεία Λειτουργία. Ἡ ἀναφορά αὐτὴ μᾶς διδάσκει ὅτι ἡ πραγματικὴ ἀνάμνηση τοῦ Χριστοῦ δέν εἶναι μιὰ ἀπλή σκέψη, ἀλλὰ μιὰ πράξη· μᾶς παρακινεῖ νά ἱεραρχήσουμε τό Μυστήριον τῆς λειτουργικῆς ἀναμνήσεώς Του. Ἐκεῖ ὁ ἄνθρωπος μετέχει μαζί μέ τίς ἐπουράνιες Δυνάμεις στή φανέρωση τῆς θείας ἀγάπης·

«... καίτοι σοι παρεστήκασι χιλιάδες ἀρχαγγέλων, καί μυριάδες ἀγγέλων, τὰ Χερουβίμ καί τὰ Σεραφίμ, ἕξαπτέρυγα, πολυόμματα, μετάρσια, πτερωτά...»^{16}*

Στό πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ συνυπάρχει τό παρελθόν καί τό μέλλον μέσα στό παρόν. *«Ἐγώ, λέει ὁ Χριστός εἶμαι τό Α καί τό Ω, ὁ πρῶτος καί ὁ ἔσχατος, ἀρχὴ καί τέλος»* (Ἀποκ. 22,13). Ἔτσι, στή θεία Λειτουργία,

ή όποία εἶναι τό μυστήριο τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ, τό Α και τό Ω, τά πρῶτα καί τά ἔσχατα, ή ἀρχή καί τό τέλος εἶναι ταυτοχρόνως παρόντα.

Ἔχουμε βαθύτατη τήν αἴσθησις ὅτι πρόκειται γιά Βασιλεία παρούσα καί μέλλουσα, κοινό λειτουργικό χῶρο τῶν πιστῶν καί τῶν ἀγίων. Στή λατρευτική καί λειτουργική σύναξη, πράγματι, *«ἐφάνη γάρ ή κοινή βασιλεία»*, γι' αὐτό καί ἀναγορεύεται σέ εὐχαριστιακή πράξι. 17*

Τί εἶναι στήν πραγματικότητα αὐτή ή Βασιλεία; Αὐτό πού σίγουρα δέν εἶναι, εἶναι ὅτι δέν πρόκειται γιά ἕνα γεωγραφικό τόπο ὅπως τό *«βασίλειο τῆς Γαλατίας ἢ τό βασίλειο τῆς Μ. Βρετανίας»*. Βασιλεία ἐδῶ σημαίνει *«κυριότητα»*. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ ἔχει δικαίωμα πάνω στήν καθολικότητα τοῦ ἑαυτοῦ μας, πάνω σέ ὀλόκληρη τήν ὑπαρξή μας καί σέ ὀλόκληρη τήν κτίσι. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ διεισδύει μέσα μας ἀπό τή μετάνοια καί τή μεταστροφή μας στόν Θεό, σέ κάθε ἐπίπεδο τῆς Δημιουργίας.

Κηρύττουμε τό Εὐαγγέλιο στόν ἔμψυχο κόσμο ἀλλά καί στόν ἄψυχο μέσα ἀπ' ὅ,τι φτιάχνουμε ἀπό αὐτόν. Κηρύττουμε στά φυτά μέσα ἀπό τόν τρόπο πού τά καλλιεργοῦμε, στά ζῶα μέσα ἀπό τόν τρόπο πού τά μεταχειριζόμαστε, κηρύττουμε στά παιδιά μέσα ἀπό τόν τρόπο πού τά μεγαλώνουμε, στούς ἐνήλικες μέσα ἀπό τόν τρόπο πού ἀνταποκρινόμαστε στίς πνευματικές, ψυχολογικές καί ὑλικές τους ἀνάγκες. Κι ὡστόσο ὁ ὑλικός κόσμος, ὡς δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, εἶναι ἤδη μιά φανέρωση τῆς δόξας Του. Αὐτό ἐκφράζεται μέ τόν πιό εὐγλωττο ἴσως τρόπο στόν *«Ὑμνο τῶν τριῶν παιδῶν»*, πού ψάλλεται κατά τή Λειτουργία τοῦ Μ. Σαββάτου. *«Εὐλογεῖτε, πάντα τά ἔργα Κυρίου, Τόν Κύριον...Εὐλογεῖτε, Ἄγγελοι Κυρίου...Εὐλογεῖτε, ὕδατα πάντα τά ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν..Εὐλογεῖτε, ἥλιος και σελήνη, τά ἄστρα τοῦ οὐρανοῦ...φῶς και σκότος, νύκτες και ἡμέρες...πᾶς ὄμβρος...γῆ, ὄρη καί βουνοί..πηγαί, θάλασσα, καί ποταμοί...πάντα τά πετεινά τοῦ οὐρανοῦ....Τόν Κύριο ὑμνεῖτε καί ὑπερυψοῦτε εἰς πάντα τούς αἰῶνας»*. Ἡ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ εἶναι κυρίαρχο στοιχεῖο γιά τή διαμόρφωση τῆς παρούσας ζωῆς καί γιά τήν εὐαισθητοποίησή μας ἐν ὄψει τῆς ἔλευσης τῶν ἐσχάτων.18*

Πατερικά κείμενα για την έβδομη και ογδόη ημέρα.

1. «**Ἄλλ' ἔρεϊ τις, καί "πότε ταῦτα ἔσται; Ποίω δέ καιρῷ ἢ χρόνῳ μέλει γάρ ὁ πλάνος ἀποκαλύπτεσθαι; Καί ποία ἡ ἡμέρα τῆς τοῦ Κυρίου ἐπιφανείας;"**. Ἐπεζήτησαν ταῦτα μαθεῖν παρὰ Κυρίου ὁμοίως καί οἱ μαθηταί, **ἀλλ' ἀπέκρουψεν ἀπ' αὐτῶν τήν ἡμέραν, ἵνα ἐγρηγόρους αὐτούς τε καί πάντας πρὸς τὰ μέλλοντα καταστήσει, αἰεὶ μεριμνῶντας καί προσδοκῶντας τό καθ' ἡμέραν τόν ἐπουράνιον νυμφίον, μή ποτε διά τήν μακροημερίαν ἀμελήσαντες τῶν ὑπ' αὐτοῦ προστεταγμένων, χρονίζοντος αὐτοῦ, ἀπονυστάξαντες οἱ ἄνθρωποι ἐκπέσωσιν τῆς ἐπουρανίου ζωῆς, "γρηγορεῖτε" γάρ λέγει "οὐ γάρ οἴδατε ποία ἡμέρα ἢ ὥρα ὁ Κύριος ὑμῶν ἔρχεται ἢ ὀψέ, ἢ μεσονυκτίῳ ἢ πρωΐ".**^{19*}

Μετάφραση. «**Ἄλλά θά ρωτήσῃ κάποιος: Πότε θά συμβοῦν αὐτά τά γεγονότα; Ποιόν καιρό ἢ χρόνο πρόκειται νά ἀποκαλυφθεῖ ὁ πλάνος; Ποία ἡμέρα θά συμβεῖ ἡ παρουσία (ἡ Δευτέρα) τοῦ Κυρίου; Προσπάθησαν νά τά μάθουν ἀπό τόν Κύριο καί οἱ μαθητές του· ἀλλά Ἐκεῖνος τοὺς ἀπέκρουψε τήν ἡμέρα ἐκείνη, γιά νά τοὺς ἔχει πάντα σέ ἐγρήγορση σχετικά μέ τὰ μέλλοντα νά συμβοῦν· γιά νά φροντίζουν καί νά προσδοκοῦν καθημερινά τήν ἔλευση τοῦ Νυμφίου (τοῦ Χριστοῦ), μή τυχόν ἐξαιτίας τῆς ἀργοπορίας ἀμελήσουν τίς ἐντολές Του, καί ἐνῶ ἀργεῖ νά ἔλθῃ (ὁ Κύριος), οἱ ἄνθρωποι ἀποκάμουν ἀπό τή νύστα καί χαλαρώσει ὁ ἀγώνας τους γιά τήν ἐπουράνιο ζωή. Γι' αὐτό καί λέγει ὁ Κύριος: "νά εἶστε πάντα σέ ἐγρήγορση, γιατί δέν γνωρίζετε ποία ἡμέρα ὁ Κύριος ἔρχεται· σήμερα, τό βράδυ ἢ τό πρωί.**

2. «**Αὐτός δέ ὁ Κύριος σαφέστατα τῆς σωτηρίας τήν ἰσότητα ἀπεκάλυψε εἰπών, "τοῦτο γάρ ἔστι τό θέλημα τοῦ Πατρός μου, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν τόν Υἱόν καί πιστεύων ἐπ' αὐτόν ἔχῃ ζωὴν αἰώνιον, καί ἀναστήσω αὐτόν ἐν τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ".**^{20*}

Μετάφραση. «**Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος μέ κάθε σαφήνεια ἀποκάλυψε τήν ἰσότητα (μεταξύ τῶν ἀνθρώπων) γιά τή σωτηρία τους λέγοντας: "Αὐτό εἶναι τό θέλημα τοῦ Πατρός μου, ὅποιος ἀποβλέπει στόν Υἱό**

μου και πιστεύει σ' Αυτόν θά ἔχει αἰώνια ζωή, και θά ἀναστηθεῖ κατά τήν ἔσχατη ἡμέρα».

3. «Καί μή τι τοῦτο ἐπί τοῦ Σωτήρος προεθέσπισεν τό πνεῦμα διά τοῦ Δαβίδ λέγον, "ἐγώ ἐκοιμήθην και ὑπνωσα, ἐξηγέρθην, ὅτι Κύριος ἀντιλήφεται μου" οὐ γάρ τήν ἀνάστασιν μόνην τοῦ Χριστοῦ ἐξ ὑπνου ἔγερσιν, ἀλλά και τήν εἰς σάρκα κάθοδον τοῦ Κυρίου ὑπνον ἀλληγορεῖ. Αὐτίκα ὁ αὐτός Σωτήρ παρεγγυᾷ, "γρηγορεῖτε", οἷον μελετᾶτε ζῆν και χωρίζειν τήν ψυχήν τοῦ σώματος πειρασθε. Τήν Κυριακήν ἡμέραν ἐν τῷ δεκάτῳ τῆς Πολιτείας ὁ Πλάτων διά τούτων καταμαντεύεται, ἐπειδή δέ "τοῖς ἐν τῷ λειμῶνι ἐκάστοις ἐπτά ἡμέραι γένοιτο, ἀναστάντας ἐντεῦθεν δεῖ τῇ ὀγδῶ ἡμέρᾳ πορεύεσθαι". Αλλά και τήν ἐβδόμην ἱεράν οὐ μόνον οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλά και οἱ Ἕλληνες ἴσασιν, καθ' ἣν ὁ πᾶς κόσμος κυκλεῖται τῶν ζωογονουμένων και φυομένων ἀπάντων».21*

Μετάφραση. «Καί μήπως τοῦτο γιά τόν Σωτήρα δέν προειπώθηκε ἀπό τό Πνεῦμα, διά τοῦ Δαβίδ, ὅταν ἔλεγε: "Ἐγώ ἔπεσα σέ ὑπνο και κοιμήθηκα, ἀλλά σηκώθηκα πάλι δυνατός, γιατί ὁ Κύριος ἦρθε ὡς βοηθός μου". Ὁχι μόνο, λοιπόν, τήν Ἀνάσταση ὡς ἔγερση ἀπό τόν ὑπνο παρουσιάζει, ἀλλά και τόν θάνατο τοῦ Κυρίου ὡς ὑπνο χαρακτηρίζει. Γι' αὐτό και ὁ ἴδιος ὁ Κύριος συμβουλεύει: "Νά εἶστε πάντα σέ ἐγρήγορη", δηλ. πάντα νά σκέπτεσθε τόν τρόπο τῆς ζωῆς σας και ὅτι πρόκειται νά χωρισθεῖ ἡ ψυχή ἀπό τό σῶμα (μέ τόν θάνατο). Τή σημασία τῆς ἡμέρας τῆς Κυριακῆς (τῆς ὀγδῶς) και ὁ φιλόσοφος Πλάτων στό 10ο κεφ. τῆς "Πολιτείας" του καταμαρτυρεῖ, λέγοντας "στούς ἀγρούς νά ἐργάζονται (οἱ ἄνθρωποι) μόνο ἐπτά ἡμέρες και τήν ὀγδῶ νά ἀναχωροῦν ἀπό ἐκεῖ". Αλλά και τήν ἱερότητα τῆς ἐβδόμης ἡμέρας ὄχι μόνο οἱ Ἑβραῖοι, ἀλλά και οἱ Ἕλληνες ἀναγνωρίζουν, κατά τήν ὁποία ὅλος ὁ κόσμος (ἡ δημιουργία) πραγματοποιεῖ τόν κύκλο τῆς ἀναζωογόνησης και τῆς ἀνθοφορίας της».

4. «Τάχα νοήσομεν τό γεγραμμένον χρησάμενοι λέξει εὐαγγελικῆ εἰρημένη ὑπό τοῦ Σωτήρος οὕτως ἐχούση, "ἐργάζεσθε ὡς ἡμέρα ἐστίν,

ἔρχεται νύξ ὅτε οὐδείς δύναται ἐργάζεσθαι" ἡμέραν οὖν ὠνόμασε τὸν αἰῶνα τοῦτον, σκότος δέ καί νύκτα τήν συντέλειαν διὰ τὰς κολάσεις. "ἵνα τί" γάρ "ὑμῖν ἐπιθυμεῖν ἡμέραν Κυρίου; Καὶ αὕτη ἐστὶ σκότος καὶ οὐ φῶς" φησὶν Ἀμώς ὁ προφήτης... "Δότε" οὖν "Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξαν". Πῶς δίδομεν Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξαν; Οὐκ ἐν φωναῖς καὶ λεξιδίοις ζητῶ τὸ δίδοναι Κυρίῳ τῷ Θεῷ ἡμῶν δόξαν, ἀλλ' ἐν πράξεσιν ὁ διδούς δόξαν Κυρίῳ τῷ Θεῷ δίδωσι δόξαν αὐτῷ· ἐν σωφροσύνῃ δόξασον τὸν Θεόν· ἐν δικαιοσύνῃ καὶ ἐν εὐποίᾳ δόξασον τὸν Θεόν».22*

Μετάφραση. «Θά κατανοήσουμε αὐτό πού γράφτηκε χρησιμοποιώντας μία φράση ἀπό τό εὐαγγέλιο, πού ἐλέχθη ἀπό τόν Σωτήρα καί ἔχει ὡς ἐξῆς: "Νά ἐργάζεσθε ὅσο εἶναι ἡμέρα, γιατί ὅταν ἔρθει ἡ νύχτα, κανένας δέν θά μπορεῖ νά ἐργασθεῖ". "Ἡμέρα" χαρακτηρίσε ὁ Κύριος τόν αἰῶνα αὐτόν (τήν περίοδο τῆς ζωῆς μας). "σκοτάδι καί νύχτα" τῆ συντέλεια καί τήν κρίση τοῦ Θεοῦ. "Γιά ποιό λόγο ἐπιθυμεῖτε νά ἔρθει ἡ ἡμέρα τοῦ Κυρίου; (Γιά τούς ἁμαρτωλούς) θά εἶναι σκοτάδι καί ὄχι φῶς", λέγει ὁ Προφήτης Ἀμώς... "Δοξάσατε τόν Κύριο τόν Θεό μας". Πῶς δοξάζουμε τόν Κύριο τόν Θεό μας; Ὅχι μέ φωνές καί λόγια δοξάζει (ὁ ἄνθρωπος) τόν Κύριο καί Θεό μας, ἀλλά μέ τίς πράξεις δοξάζει ὁ ἄνθρωπος τόν Θεό· μέ δικαιοσύνη καί μέ πράξεις εὐποίας δόξασε τόν Θεό».

5. «Ἰησοῦς δέ μετὰ πάσης οικονομίας ἐιργάζετο ἐν Σαββάτῳ, τά ὑπέρ Σάββατον ἐργαζόμενος, ἵνα ἡ ἐργασία πείση, ἐπειδή γάρ λόγος λόγῳ μάχεται, τό δέ ἔργον ἄμαχον, ἐθεράπευσεν ἐν Σαββάτῳ, διδάσκων, ἵνα μή ὁ λόγος ἀντιλογικός γένηται, ἀλλ' ἡ ἐργασία πείση τούς ὀρῶντας.... Ἐφασκον ἐκεῖνοι, "Σάββατόν ἐστι, οὐκ ἔξεστί σοι ἄραι τόν κράββατόν σου"». Νομοθέτης παρῆν, καί ἄλλος τό οὐκ ἔξεστί σοι ἔλεγεν. Κατάστησον Κύριε νομοθέτην ἐπ' αὐτούς, περὶ τοῦ Σωτῆρος εἴρηται. Ὁ δέ ἀρτίως καί τήν ψυχὴν καί τό σῶμα ἰατρευθεῖς παρὰ τῆς σοφίας σοφόν λαβὼν λόγον εὐθύς ἀποκρίνεται, οὐ νομικῶς ἀποκριθῆναι ἔχον, ἀλλά συντόμως ποιούμενος τήν ἀπόκρισιν... Ποικίλος δέ ἐστὶν ἰατρός, πότε μὲν πρῶτον ψυχὴν θεραπεύων, εἶτα σῶμα, πότε δέ ἀντιστρόφως. Μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μή χειρόν σοι γένηται, δι-

δάσκων δι' ενός πολλούς, οὐ γάρ πρὸς ἐκεῖνον λόγος μόνον, ἀλλὰ γάρ καί πρὸς πάντας ἡμᾶς».23*

Μετάφραση. «Ὁ Ἰησοῦς μέ κάθε σύνεση ἐργαζόταν τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου ἐκεῖνα τά ἔργα πού ὑπερέβαιναν (καί ἀναδείκνυαν τή σημασία τῆς ἀργίας) τό Σάββατο. Γιά νά τούς πείσει μέ τά ἔργα πού ἔκανε –γιατί τά λόγια κάποιου εὐκόλα μπορεί νά ἀμφισβητηθοῦν, ἐνώ τά ἔργα ὄχι–, γι' αὐτόν τόν λόγο θεράπευε τήν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου. Κι ἂν ὁ λόγος Του μπορούσε νά ἐπιδεχθεῖ ἀμφισβήτηση, τά ἔργα του θά ἔπειθαν ἐκείνους πού τά ἔβλεπαν. Φώναζαν ἐκεῖνοι (οἱ Ἑβραῖοι ἄρχοντες) “δέν σου ἐπιτρέπεται νά μεταφέρεις τό κρεβάτι σου”. Ὁ Νομοθέτης (ὁ Χριστός) ἦταν παρών καί ἄλλος ἔλεγε τό “δέν σου ἐπιτρέπεται”. Ἡ φράση “Κατάστησε, Κύριε, νομοθέτη σ' αὐτούς”, γιά τόν Σωτήρα ἔχει λεχθεῖ. Κι ἐκεῖνος (ὁ παράλυτος) πού τοῦ γιατρεύτηκε καί ἡ ψυχή καί τό σῶμα, ἀφοῦ φωτίζεται ἀπό τή σοφία (τοῦ Θεοῦ), τούς ἀπαντᾷ ἀμέσως μέ σοφά λόγια· ὄχι μέ ἀπόκριση πού νά στηρίζεται στόν Νόμο, ἀλλά μέ σύντομη (ἀποστομωτική) ἀπάντηση... (Ὁ Ἰησοῦς) χορηγεῖ τήν ἰατρεία (θεραπεία), θεραπεύοντας ἄλλοτε μέν πρῶτα τήν ψυχή, ἔπειτα καί τό σῶμα, ἄλλοτε δέ ἀντίστροφα. “Μήν ἀμαρτάνεις στό ἐξῆς, γιά νά μή σου συμβεῖ κάτι χειρότερο”, διδάσκοντας δι' ενός τούς πολλούς· γιατί ὁ λόγος Του δέν ἀπευθύνεται μόνο σ' ἐκεῖνον, ἀλλά σέ ὅλους ἐμᾶς».

6. «Ὅτι δέ διά τήν τοῦ παραλύτου θεραπείαν ὁ Κύριος τούς λόγους τούτους προσήκατο, ἐκ τοῦ νόμου δεικνύς αὐτούς παρανόμους, λέγει πρὸς αὐτούς, καθώς ἤκουες. “Εἰ περιτομήν λαμβάνει ἄνθρωπος ἐν Σαββάτῳ καί ἐν Σαββάτῳ περιτέμνεται βρέφος, ἵνα μή ἀκυρωθῆ ὁ ὀκταήμερος νόμος, νόμῳ νόμον ἀνατρέποντες, ὑμεῖς ἀνατρέπετε τόν νόμον καί ἐμοί χολᾶτε, ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ, οὐ ἰδρώσας ἀλλά θαυματουργήσας. Ἐν Σαββάτῳ οὐ δεῖ ἐργάζεσθαι, ἀλλά διά πάντων ἀέργους εἶναι. Τίνος ἕνεκεν παρ' ὑμῖν, Ἰουδαῖοι, ἐν Σαββάτῳ γυνή τίκτει καί μαῖα θορυβεῖται καί σπάργανα τινάσσεται καί φύσις καθαίρεται καί θηλή πρὸς γαλακτοτροφίαν εὐτρεπίζεται; Γυνή τίκτει καί φύσις νόμου περιγίνεται καί Θεός οὐ θαυματουργεῖ; Εἰπέ μοι, εἰ ἐν Σαββάτῳ περιτέμνεται ἄνθρωπος, ἵνα μή λυθῆ ὁ νόμος,

ἐμοί χολᾶτε ὅτι ὅλον ἄνθρωπον ὑγιῆ ἐποίησα ἐν Σαββάτῳ; Μὴ κρίνετε κατ' ὄψιν, ἀλλὰ τὴν δικαίαν κρίσιν κρίνατε. Τίς λύει τὸ Σάββατον; Ὑμεῖς οἱ ἐν τῷ Σαββάτῳ περιτέμνοντες καὶ ξίφος ὀξύνοντες καὶ τομήν ἐπάγοντες καὶ μέλος χωρίζοντες καὶ τὸν τόπον αἱμάττειν παρασκευάζοντες, ἢ ἐγὼ ὁ εἰρηκῶς λόγῳ. Ἐγερθεὶς ἄρον τὸν κράββατόν σου καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. Εἰ μὴ ἐνήργησεν ὁ λόγος, ἔλυσά ἂν τὸ Σάββατον ματαιολογήσας, εἰ δὲ προέδραμε τοῦ λόγου τὸ ἔργον, τί τὸ Σάββατον ἐκδικεῖτε καὶ τὸν δημιουργόν ἀθετεῖτε;"» 24*

Μετάφραση. «Θέλοντας νὰ δείξει μέσα ἀπὸ τὸ γεγονός τῆς θεραπείας τοῦ παραλύτου, ὅτι (οἱ Ἰουδαῖοι) ἀντιβαίνουν στίς ἐντολές τοῦ Νόμου, τοὺς ἀπευθύνει αὐτὰ τὰ λόγια, γιὰ νὰ τὰ ἀκοῦς κι ἐσύ: "Ἄν ἐσεῖς τελεῖτε τὴν περιτομὴ καὶ περιτέμνετε ἓνα βρέφος κατὰ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου, γιὰ νὰ μὴν ἀκυρώσετε τὴν ἐντολὴ τῆς περιτομῆς, ἢ ὅποια γίνεται κατὰ τὴν ὀγδόη ἡμέρα ἀπὸ τῆ γέννησής του, καὶ ἀνατρέπετε ἔτσι τὴν ἐντολὴ τῆς ἀργίας τοῦ Σαββάτου, γιατί κακολογεῖτε ἐμένα, ἐπειδὴ θεράπευσά τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν κατέστησα ὑγιῆ τὸ Σάββατο, χωρὶς κἀν νὰ ἰδρώσω μέ τὸ ἔργο, ἀλλὰ κάνοντας τὸ θαῦμα μόνο μέ τὸν λόγο; Ἐάν ἔπρεπε τὸ Σάββατο κανεῖς νὰ μὴν ἐργάζεται γιὰ ὅποιονδήποτε λόγο, τότε τίποτε δέν ἔπρεπε κανεῖς νὰ κάνει. Γιὰ ποιὸ λόγο, ὅμως, Ἰουδαῖοι, ἢ γυναῖκα γεννᾷ τὸ βρέφος τῆς τὸ Σάββατο καὶ ἢ μαία τὴν βοηθᾷ καὶ τὰ σπάργανα ἐτοιμάζει καὶ τὸν μαστὸ τῆς προσφέρει γιὰ τὸν θηλασμό; Δηλαδή, ὅταν ἢ γυναῖκα γεννᾷ, ὁ νόμος τοῦ Σαββάτου δέν τὴν ἐμποδίζει, ἀλλὰ ἐμποδίζει τὸν Θεὸ νὰ θαυματουργεῖ; Πές μου ἀλήθεια, ἐάν τελεῖται ἢ περιτομὴ τὸ Σάββατο γιὰ νὰ μὴν καταργηθεῖ ὁ Νόμος, γιατί ἐμένα μέ κακολογεῖτε πού θεράπευσά τὸν παράλυτο τὸ Σάββατο; Μὴν κρίνετε ἐπιπόλαια, ἀλλὰ κρίνετε μέ δίκαιο τρόπο. Ποιὸς λοιπὸν καταργεῖ τὴν ἀργία τοῦ Σαββάτου; Ἐσεῖς πού τελεῖτε τὴν περιτομὴ καὶ ἐτοιμάζετε τὸ μαχαίρι καὶ ἀποκόβετε μέσα στὰ αἵματα τὴν ἀκροβυστία, ἢ ἐγὼ, πού λέγω μόνο ἓνα λόγο: Σήκω, πάρε τὸ κρεβάτι σου καὶ πήγαινε στό σπίτι σου; Ἐάν, πράγματι, ὁ λόγος μου αὐτός ἔπεφτε στό κενό, χωρὶς νὰ ἐνεργήσῃ τῆ θαυματουργία, τότε ναί, θὰ εἶχα καταργήσῃ τὸ Σάββατο μέ τὴ ματαιολογία μου. Τώρα, ὅμως, πού ἢ θαυματουργία ἦρθε ὡς ἀποτέλεσμα

τοῦ λόγου μου, γιατί κακολογεῖτε τὸν Δημιουργό, ἀθετώντας ἔτσι καὶ τὴν ἡμέρα τοῦ Σαββάτου;».

7. «"Τὰς νεομηνίας ὑμῶν καὶ τὰ σάββατα οὐκ ἀνέχομαι". Ὁρᾶτε πῶς λέγει. "Οὐ τὰ νῦν σάββατα ἐμοὶ δεκτά, ἀλλὰ ὁ πεποιήκα, ἐν ᾧ καταπαύσας τὰ πάντα ἀρχὴν ἡμέρας ὀγδόης ποιήσω, ὃ ἐστὶν ἄλλου κόσμου ἀρχὴν". Διό καὶ ἄγομεν τὴν ἡμέραν τὴν ὀγδόην εἰς εὐφροσύνην, ἐν ἣ καὶ ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ φανερωθεὶς ἀνέβη εἰς οὐρανοῦς».25*

Μετάφραση. «"Τίς γιορτές γιὰ τίς νεομηνίες καὶ τὰ Σάββατα δέν τὰ ἀνέχομαι". Προσέξτε τί λέει: "Δέν μου εἶναι πλέον τὰ Σάββατα δεκτά, γιατί μετά τὴν κατάπαυση τῶν πάντων τό Σάββατο (τὴν ἑβδόμη ἡμέρα), τὴν ἀρχὴ τῆς ὀγδόης ἡμέρας θά ἐγκαινιάσω, δηλ. τὴν ἀρχὴ ἑνός ἄλλου κόσμου". Γι' αὐτό καὶ ἄς εὐφρανθοῦμε τὴν ἡμέρα τὴν ὀγδόη (τὴν Κυριακή), κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἰησοῦς ἀνέστη ἐκ νεκρῶν καὶ φανερώθηκε καὶ ἀναλήφθηκε στοὺς οὐρανοῦς».

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1* (Αποκαλ.1,8. 22, 13 ,).

2* (Στρωματεῖς VII, 10, 55. 6, ΒΕΠΕΣ 8, 281, 6-8, περιόδ. «Καταρτισμός», Γεωργ. Μαυρομμάτη 1987).

3* (Ἰωάν. Χρυσοστόμου, Εἰς τὴν Ἐφεσ. α' 4).

4* (Ι. Χρυσοστόμου, Ὁμιλία εἰς Εὐτρόπιον).

5* (Γεωργ. Πατρῶνου, Ἱστορία καὶ ἐσχατολογία στὴ Βασιλεία τοῦ Θεοῦ, ἐκδ. Δόμος, σελ. 61).

6* (Μάρκου Σιώτη, Ὁμιλ. ἐπὶ τῆς ἑορτῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, Θεσσαλονίκη 1950, σελ. 261).

7*(Γεωργίου Πατρῶνου ὁπ.π., σελ. 264-265).

8*(πρβλ. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία ιθ', PG 151, 249CD

9* (Μ. Βασιλείου, Εἰς τὴν ἑξαήμερον, 2, 8 PG 29. 52AB).

10* (Γρηγορίου Νύσσης, Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν ψαλμῶν, 2, 5, PG 44, 504D-505A. Γρηγορίου Παλαμᾶ, Ὁμιλία λδ', PG 151, 428) (Γεωργίου Πατρῶνου, ὁπ.π., σελ. 267).

11* (Ἰωάννου Δαμασκηνοῦ, Ἐκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ἐκδ. Πουρναρά, Θεσσαλονίκη 1989).

12* (Γρηγορίου Ναζιανζηνοῦ, Λόγος κα' 1, PG 35, 1084A).

13*(Ωριγένους, Ψαλμ. ρη', PG 12, 1624B).

14* (Μ. Βασιλείου, Όμιλία εις τήν εξαήμερον 2, 8, PG 29,52A).

15* (Γρηγορίου Ναζιανζηνού, Λόγος μδ' 5, PG 36, 612C).

16* (Εύχη τής αγίας αναφοράς. θ.Λειτ.Ι.Χρυσοστόμου).

17* (Ιωάννου του Χρυσοστόμου, Κατηχητικός Λόγος).

18* (Βασ. Όσμπορν, Η έλευση τής ογδόης ημέρας, έκδ. Έν πλώ 2006).

19* (Ιππολύτου, Εις τόν Δανιήλ Δ', ΒΕΠΕΣ τόμος 6, σελ. 83,15-36).

20*(Κλήμεντος Αλεξανδρέως, Παιδαγωγός Α', ΒΕΠΕΣ τόμος 7, σελ. 93, 20).

21* (Κλήμεντος Αλεξανδρέως, Στρωματείς Ε', ΒΕΠΕΣ τόμος 8, σελ. 157, 5-19).

22*(Ωριγένους, Όμιλία εις Ίερεμίαν ΙΒ', ΒΕΠΕΣ τόμος 11, σελ. 82, 1-5 καί 86).

23* (Κυρίλλου Ίεροσολύμων, Όμιλία εις τόν παραλυτικόν, ΒΕΠΕΣ τόμος 39, σελ. 268-269).

24*(Αμφιλοχίου Ίκονίου, Όμιλία εις τόν παράλυτον, ΒΕΠΕΣ τόμος 71, σελ. 94,1-20).

25* (Βαρνάβα έπιστολή, XV. XVI, Περί τής αγρίας του Σαββάτου, ΒΕΠΕΣ τομ. 2, σελ. 240, 28-32).